

**Wyrok z dnia 3 grudnia 2004 r.**

**II UK 59/04**

**Przepis art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) dopuszcza wyjątkowo możliwość traktowania okresów pracy w gospodarstwie rolnym tak jak okresów składkowych w ramach ubezpieczenia pracowniczego, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia okresów składkowych i nieskładkowych.**

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Andrzej Wasilewski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 3 grudnia 2004 r. sprawy z wniosku Bronisławy D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w S. o wysokość emerytury, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 21 marca 2003 r. [...]

z m i e n i ł zaskarżony wyrok w ten sposób, że zmienił wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie z dnia 15 stycznia 2001 r. [...] i oddalił odwołanie wnioskodawczynie.

### **U z a s a d n i e n i e**

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w S. decyzją z dnia 8 listopada 1999 r. przyznał wnioskodawczynie - Bronisławie D. emeryturę na podstawie art. 28 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm. - obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm. - powoływanej nadal jako: ustawa o emeryturach i rentach z FUS), której miesięczna wysokość wyliczona została w kwocie 21, 94 zł. Wnioskodawczynie wniosła o zmianę tej decyzji poprzez przyznanie jej wyższego świadczenia.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie wyrokiem z dnia 15 stycznia 2001 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych-Oddziału w S. z dnia 8 listopada 1999 r. i przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury określonej w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a w uzasadnieniu tego wyroku stwierdził, że skoro wnioskodawczyni urodziła się dnia 8 listopada 1939 roku, a więc przed dniem 1 stycznia 1949 r. i ma obecnie 62 lata, a jest niesporne, że pracowała w rolnictwie około 27 lat, a zatem ta długość pracy w rolnictwie wraz z okresem zatrudnienia poza rolnictwem daje jej co najmniej 20 okresów składkowych i nieskładkowych, to tym samym spełnia ona w całości warunki, które upoważniają ją do ubiegania się o emeryturę na podstawie art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Następnie, Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z dnia 21 marca 2003 r. [...] oddalił apelację organu rentowego od powyższego wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie z dnia 15 stycznia 2001 r., stwierdzając w uzasadnieniu tego orzeczenia w szczególności, że wykładnia językowa art. 10 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS prowadzi do wniosku, iż „krótszy od okresu wymaganego okres składkowy i nieskładkowy ustalony na zasadach art. 5 - 7 uzupełnia się o okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia a przypadające przed dniem 1.01.1983 r. (jak w przypadku Bronisławy D. okresy 09.11.1955 r. do 14.04.1964 r. i 15.04.1964 r. do 31.12.1982 r.) w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu, czytaj ‘okresu wymaganego’ określonego w art. 27, 28, 30 albo 31. Skoro ustawodawca nie wskazał przy tym ‘okresie wymaganym’, iż ma to być okres minimalny uprawniający do nabycia prawa do emerytury tzw. niepełnej, to trafnie skonstatował Sąd I instancji, iż w istocie ubezpieczona z uwagi na osiągnięcie wieku 60 lat z dniem 08.11.1999 r. oraz posiadanie łącznie okresu składkowego i nieskładkowego (po uzupełnieniu pracą na roli do 20 lat) może ubiegać się o emeryturę na warunkach określonych w przepisie art. 27 cytowanej ustawy.”

W kasacji od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 21 marca 2003 r. organ rentowy zarzucił naruszenie art. 10 oraz art. 56 w związku z art. 27 i art. 28 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ponieważ „Sąd Apelacyjny błędnie uznał, iż za okres niezbędny do uzupełnienia okresu w sytuacji ubezpieczonej należy odnieść do okresu wymaganego określonego art. 27, 28, 30 i 31, niezależnie od okresu pracy na gospodarstwie rolnym, w świetle powołanych bowiem wyżej przepisów, przyznanie ubezpieczonej prawa do emerytury w pełnej wysokości, o której mowa w art. 27 powołanej ustawy, mogłoby mieć miejsce dopiero w sytuacji posiadania 15 lat okresów składkowych i nieskładkowych i uzupełnienia tego okresu zgod-

nie z art. 10 powołanej ustawy okresami pracy na gospodarstwie rolnym w zakresie niezbędnym do uzupełnienia okresu lat 20." Równocześnie w kasacji zarzucono, iż zaskarżone orzeczenie narusza zasady przyznawania prawa do emerytury także i dlatego, że ubezpieczenie społeczne rolników z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego reguluje odrębna ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25) i świadczenia te nie są finansowane z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, „stąd też wykładnia Sądu w niniejszej sprawie nie odpowiada prawu, nie może być bowiem tak, że po 27 latach prowadzenia gospodarstwa rolnego i 9 miesiącach zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, otrzymuje się świadczenie odpowiadające wysokości najniższej emerytury, w sytuacji gdy składki z tytułu ubezpieczenia rolniczego są znacznie niższe, zatem uzasadnionym jest stanowisko, że art. 10 ustawy o emeryturach i rentach ma zastosowanie tylko w zakresie niezbędnym do nabycia prawa, a w przypadku ubezpieczonej w zakresie niezbędnym do 15 lat okresów składkowych i nieskładkowych." W opinii skarżącego, w sprawie tej występuje istotne zagadnienie prawne „dotyczące zasad ustalania wysokości emerytur, bowiem emerytur o których mowa w art. 28, zgodnie z treścią art. 54 powołanej ustawy nie podwyższa się do kwoty najniższej emerytury.” W konsekwencji, w kasacji sformułowany został wniosek „o zmianę zaskarżonego orzeczenia i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku pierwszej instancji w całości i przekazanie sprawy do rozpoznania sądowi równorzędnemu.”

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Świadczenia emerytalne na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS przysługują „ubezpieczonemu”, czyli osobie podlegającej „ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych”, a także osobie, która przed dniem wejścia w życie tej ustawy (tzn. przed dniem 1 stycznia 1999 r. - art. 196 tej ustawy) „podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników” (art. 4 pkt. 13 w związku z art. 1, art. 2 oraz art. 3 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Przy czym, w celu ustalenia prawa do emerytury oraz obliczenia jej wysokości uwzględnia się zasadniczo tzw. okresy składkowe i okresy nieskładkowe ubezpieczonego, zgodnie z zasadami określonymi w art. 5 - art. 7 ustawy o emerytu-

rach i rentach z FUS. Natomiast jedynie w drodze wyjątku, w sytuacji, gdy ustalone na podstawie art. 5 - art. 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS okresy składkowe i nieskładkowe okażą się krótsze od okresu wymaganego do uzyskania emerytury na podstawie przepisów tej ustawy, z mocy wyraźnego przepisu ustawy uwzględnia się również i traktuje „jak okresy składkowe” także: (1) „okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki”, (2) „przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia” lub (3) „przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia” - jednakże wyłącznie „w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu” (art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). W takim wypadku „osobie, której przy ustalaniu prawa do emerytury uwzględniono okresy pracy w gospodarstwie rolnym określone w art. 10, oblicza się wysokość przysługującego świadczenia w myśl art. 53, z uwzględnieniem okresów pracy w gospodarstwie rolnym, proporcjonalnie do udziału okresów składkowych i nieskładkowych w okresie stanowiącym sumę okresów składkowych, nieskładkowych i uwzględnionych okresów pracy w gospodarstwie rolnym” (art. 56 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Oznacza to, iż niedopuszczalna jest rozszerzająca interpretacja dyspozycji art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zmierzająca do zaliczania w każdym wypadku okresów pracy w gospodarstwie rolnym zamiast wymaganych okresów składkowych w ramach ubezpieczenia pracowniczego. Przeciwnie, ponieważ przepis art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS dopuszcza jedynie wyjątkowo i w ograniczonym zakresie („w zakresie niezbędnym do uzupełnienia” wymaganego do przyznania emerytury w wypadku ubezpieczenia pracowniczego tzw. okresu składkowego i nieskładkowego) możliwość traktowania „okresów pracy w gospodarstwie rolnym” jak „okresów składkowych” w ramach ubezpieczenia pracowniczego, powinien być on interpretowany i stosowany w sposób restryktywny.

Równocześnie, ustawa o emeryturach i rentach z FUS stanowi, że kobiecie ubezpieczonej, urodzonej przed dniem 1 stycznia 1949 r., przysługuje emerytura, jeżeli spełniła ona łącznie dwa warunki, a mianowicie: po pierwsze - osiągnęła ona wiek emerytalny co najmniej 60 lat, oraz po drugie - (a) albo ma ona okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat (art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), (b) albo ma ona okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 15 lat, przy czym w tym wypadku emerytura tej „nie podwyższa się do kwoty najniższej

emerytury” (art. 28 w związku z art. 54 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Oznacza to, iż w sytuacji, gdy ubiegająca się o emeryturę z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych kobieta, która osiągnęła wiek emerytalny co najmniej 60 lat, nie posiada wymaganego do przyznania emerytury co najmniej 15-letniego okresu składkowego i nieskładkowego ustalonego na zasadach określonych w art. 5 - art. 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wówczas organ rentowy przy ustaleniu prawa do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględni również, ale jedynie „w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu”, okresy pracy wnioskodawczynie w gospodarstwie rolnym (stosownie do zasad określonych w art. 10 w związku z art. 28 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), przy czym ustalona na tej podstawie emerytura nie podlega podwyższeniu do kwoty najniższej emerytury (art. 54 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Jest to konsekwencja przyjętych przez ustawodawcę rozwiązań prawnych, w myśl których pracowniczy system emerytalny ma zasadniczo charakter systemu ubezpieczeniowego i zakłada uzależnienie wysokości świadczenia emerytalnego od wielkości składek zgromadzonych przez ubezpieczonego, podczas gdy rolniczy system emerytalny nie jest oparty na takim założeniu i zasadniczo ma charakter zaopatrzeniowy.

W rozpoznawanej sprawie jest poza sporem to, że wnioskodawczynie, która osiągnęła wiek emerytalny 60 lat i wystąpiła o ustalenie emerytury pracowniczej, legitymowała się jedynie 9 miesiącami okresów składkowych i 3 miesiącami okresów nieskładkowych oraz 27 latami pracy w gospodarstwie rolnym. Zgodnie z art. 28 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, uzasadniało to zaliczenie wnioskodawczynie dodatkowo 13 lat i 11 miesięcy okresów pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu przez nią 16 roku życia jako okresów składkowych, w celu uzupełnienia w jej wypadku w niezbędnym zakresie do wymaganego łącznego minimum 15 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Stąd trafna okazała się decyzja organu rentowego z dnia 8 listopada 1999 r., w której ustalenia prawa do emerytury dla wnioskodawczynie oraz obliczenia wysokości emerytury w kwocie 21,94 zł dokonał ona podstawie art. 28 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 393<sup>15</sup> k.p.c. orzekł jak w sentencji.

=====